

SPOR MEDYASINDA KADININ CİNSİYETÇİLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Sanem ALPAY^{1,*}, Lale ORTA²

ÖZET

Araştırmanın temel amacı; spor medyasında, kadının yansıtılış biçiminin incelenerek medyanın kullandığı dil ve içerik bakımından, cinsiyet ayrımcılığını normalleştirmesinin farkına varılmasını sağlamak ve eşit bir dil kullanılmasına katkıda bulunmaktır. Bu çalışma, nitel bir araştırma olup, kaynak taraması yöntemi ile veriler toplanmıştır. Konu ile ilgili spor haberleri, kaynak derlemesi yapılarak araştırmanın konusuna uygun olarak araştırılmış, birincil ve ikincil kaynaklar incelenerek ve mevcut kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili çeşitli yazılar, haber başlıkları, güncel internet haberleri kaynak olarak ele alınmıştır. Çalışmanın evrenini, internetteki spor haberleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kadına yönelik yapılmış olan on adet cinsiyetçi spor haberi örnek olarak incelenmiştir. Örnek olay tarama modeli kullanılarak, kadına yönelik cinsiyetçi tutumların açık bir şekilde belirlendiği örnek haberlerde, kadına yönelik cinsiyetçiliğin, hem toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile hem de fizyolojik açıdan yapıldığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, medya, toplumsal cinsiyet

EXAMINATION OF WOMEN IN SPORTS MEDIA IN THE CONTEXT OF SEXISM

ABSTRACT

The main purpose of the research; It is to ensure that the media's normalization of gender discrimination in terms of language and content is realized by examining the way women are reflected in the sports media and to contribute to the use of an equal language. This study is a qualitative research and data were collected by the method of literature review. Sports news related to the subject have been researched in accordance with the subject of the research by compiling the source, primary and secondary sources have been examined and the existing sources have been tried to be reached. Various articles, news headlines and current internet news on the subject have been taken as sources. The population of the study consists of sports news on the internet. In this context, ten sexist sports news for women were analyzed as an example. By using the case study model, it has been observed that sexism against women is made both in terms of gender stereotypes and physiological aspects in the sample news in which sexist attitudes towards women are clearly identified.

Keywords: Sex, media, gender

GİRİŞ

İnsanların haber edinme ve bilgi alma ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkan medyanın, alt branşlarından biri olan spor medyasında, kadının yeri, günümüzün tartışma konularından biridir. Bu bağlamda, medyanın gücü, teknolojinin de yardımıyla, daha geniş kitlelere, daha hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Farklı türlerde hizmet veren medya unsurları, veriyi toplayıp işleyerek, haber haline getirirken, mevcut bilgileri de düzenli ve sistematik bir şekilde hedef

¹Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Sakarya alpaysanem98@gmail.com

²İstanbul Okan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, İstanbul lale.orta@okan.edu.tr

*Yazışmadan sorumlu yazar: alpaysanem98@gmail.com

kitlelerine aktararak, bireyleri etkisi altına almaktadır. Medyanın bu etki gücünden dolayı iletilen mesajlardaki cinsiyetçi söylemler, normalleştirilip insanların günlük hayatına entegre olarak davranışlarını şekillendirmektedir.

İnsan hayatının çoğu alanında karşılaşılan cinsiyetçilik, spor medyası alanında da görülmektedir. Spor medyası, “Hedef kitlesine sporla ilgili yayımları çeşitli ortamlardan sunan kitle iletişim araçlarının hepsi olarak adlandırılmaktadır” (Dindar, 2019). Bu alan da aynı şekilde, medyanın etkileme gücüne sahiptir. İnsanları yanıltabilir ve medyanın hegemonyası altına alabilir.

Kadın ve erkek kavramları için Türkçede biyolojik cinsiyet/cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kullanılırken, Batı dillerinde “sex” ve “gender” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. “Sex” kavramı, cinsiyetlerin biyolojik yönlerini ifade etmekten “gender” kavramı, toplumun ve kültürün cinsiyetlere yükledikleri anlamları ifade etmektedir. Bu iki kavram arasındaki fark ise birini doğa belirlerken, diğersinin anlamını, toplumların ve kültürlerin belirlemesidir (Üner, 2008). Toplumda belirlenen cinsiyet kültürünün, baskın konuma getirdiği toplumsal cinsiyet, bireyin cinsel kimliğinin üzerine inşa edilen ve onun toplumsal durumunu ifade eden sosyolojik bir kavramdır. “Kadın ve erkekler arasındaki ruhsal, toplumsal ve kültürel farkları dikkate almaktadır”. Bu farklılıkların, ataerkil bir toplumda kadın cinsiyetine ilişkin negatif davranışların gelişimine sebep olarak, cinsiyetçiliğin topluma ayrımcılık olarak yansması ile kadının sosyolojik, kültürel, siyasi ve iktisadi alanlarda erkeğe göre alt bir konumda tutulmasına sebebiyet vermektedir (Ayan, 2014). Bu anlayışın etkileri spor medyasında da karşılaşılarak, kadına yönelik haberlerde ve kadın spor yorumcularına yönelik davranışlarda görülmektedir.

Bu araştırmada, spor medyasında yapılan, kadına yönelik cinsiyetçi örnekler ele alınıp, elde edilen veriler derlenerek objektif bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı; spor medyasında, kadının yansıtılış biçiminin, incelenerek medyanın kullandığı dil ve içerik bakımından, cinsiyet ayrımcılığının normalleştirilmesinin farkına varılmasını sağlamak ve eşit bir dil kullanılmasına katkıda bulunmaktır.

Araştırmada ele alınacak örnekler ile spor medyasındaki cinsiyet eşitsizliğine dair sorunların, saptanıp, çözüm yoluna ilişkin önerilerde bulunarak, daha eşit bir spor medyası anlayışı geliştirmek umulmaktadır.

Araştırmanın problemini çözümlemek için; “Spor medyası cinsiyet bağlamında eşitlikçi midir?”, “Spor medyasında kadın nasıl rol almaktadır?” gibi sorulara cevap aranacaktır. Bunun için öncelikle medya ve spor medyasının tanımlarına değinilerek, cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçilik kavramları açıklanmaya çalışılacaktır.

Günümüz toplumlarında, üç temel güçten (yasama, yürütme, yargı) sonra dördüncü güç olan medya, birey ve toplum üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Medya ile toplumsal cinsiyet bağlamında, biçilmiş roller arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ile medya kültürü oluşur, medya ise toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasına katkı sağlar. Medya, bu sebeple insanların kişiliklerinin ve rollerinin oluşmasında oldukça etkilidir (Avcı, & Güdekli, 2018).

Şiddetin öğrenilmesinde sadece aile, arkadaş ve sosyal çevre etkili değildir. Medya, kadına şiddeti ve çeşitlerini sıklıkla gördüğümüz mecralardan biridir ve reyting kaygısı ile hareket edildiği için üretilen içerikler de en çok şiddet, cinsellik, argo üzerine kurulmaktadır. Medya, cinsiyete ve toplumsal cinsiyete yönelik önyargıları, yeniden üreterek sunmaktadır. Çoğunlukla gazeteler şiddetin fiziksel yönünü öne çıkarmaktadır. Ancak şiddet, fiziksel, duygusal, ekonomik, aile içi ve cinsel şiddet olarak da farklı çeşitlerde karşımıza çıkabilmektedir.

Cinsiyetçi dil, medya ile oldukça yaygın bir hale gelmiştir. Bu dil, kadını kalıp yargılara sokarak, aşağılamakta veya kadınları fiziken ön plana çıkarıp, nesneleştirmektedir. Medya ve medyanın alt kollarından biri olan spor medyası da cinsiyetçi ifadelerin kaynağını, içinde bulunduğumuz toplumun dilinden yani, Türkçeden alır. Kalıplaşmış deyimler, deyişler ve atasözleri toplumsal cinsiyetin dayattığı anlamları taşır. Dilimiz, dilbilgisi seviyesinde olmasa da atasözleri ve deyimlerle cinsiyete yönelik ayrımı yansıtır. Kadının sosyal ve aile içindeki yeri, sorumlulukları ile özellikleri, eğretilmeler ve başkalaştırmalarla net bir şekilde ifade edilmektedir. Atasözlerimiz ve deyimlerimiz kadın ve erkeği birbirinin özellikleri ile betimlemektedir (Alagözlü, 2009).

Eril söylemlerin medyada sıklıkla yer almasının başka bir nedeni ise medya alanındaki kadınların çalışma oranlarının düşük olmasıdır. Özellikle üst yönetimlerde çoğunlukla erkekler vardır. Bunun sonucu ise medyada cinsiyetçi kalıpların ve yargıların, altı sıcak tutularak gündemde kalması, kadına şiddetin normalleştirilerek medyada yer bulması ve sürdürülmesidir. Olması gereken ise medya sektörü çalışanlarının, cinsiyetlerinden bağımsız şekilde haberini yazmaları, cinsiyetçi kalıp ve yargıları içeriklerinde kullanmamaları, eril söylemi sürdürmemeleridir. Bu sayede ilgili haberlerde kadınlar kurban ya da mağdur olmayacak ve eşit bir toplumsal cinsiyet anlayışına sahip medya sağlanmış olacaktır (Avcı, & Güdekli, 2018).

MATERYAL VE METOT

Araştırmada kaynak taraması yöntemi uygulanmıştır. Konu ile ilgili spor haberleri kaynak derlemesi yapılarak araştırmanın konusuna dair araştırılmış birincil ve ikincil kaynaklar incelenmiş ve mevcut kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Spor haberleri kaynak araştırmasında konu ile ilgili (çeşitli yazı, haber başlıkları vb.) toplanmıştır. Güncel internet haberleri de önemli birer kaynak olarak eklenmiştir. Konuyla ilgili kaynaklardan elde edilen veriler ve haber sitelerinde yer alan kadına yönelik cinsiyetçilik konuları ile ilgili uygulamalar incelenmiştir. Araştırmanın teori kısmında konu ile ilgili bilimsel yayınlardan yararlanılırken konunun incelenip değerlendirildiği bölümde internetteki spor haberlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler derlenerek objektif bir şekilde yorumlanmıştır.

BULGULAR

Kadına yönelik cinsiyetçi tutumların açık bir şekilde belirlendiği örneğimiz; Yeni Akit gazetesi yazarı Ahmet Gülümseyen'in "Kadın güreşini otele taşıyan zihniyet!.." başlıklı yazısında, kadın sporcuları hedef alarak "İkazlarımıza rağmen bakıyoruz da güreşen kadın sayısı her geçen gün artmakta" ifadelerini kullandı. "Kadınları güreştirme rezaletiyle ilgili duyduklarımızı yazmazsak, Allah bize hesabını sorar düşüncesiyle kalemimize sarıldık. Kadını güreştirme yolunda 20-25 yıl önce başlayan çalışmaların, bırakın çiraklık ve kalfalığı, ustalık dönemini bile çoktan solladığını görüyoruz! Bu satırlarda neleri paylaşmadık ki. 'Dur' denilmediği sürece 'Kitap olur mu acaba?' demeye kalmayacak, her yeni haberle o kitaplara

yeni ciltleri eklenecek gibi gözüküyor; işletilen süreç o derece üzücü, rezalet, o derece çirkin ki. Adına spor diyerek, kadınlara mayo giydirip ülke insanının o saf, temiz duyguları nasıl suiistimal edilebilir ki, halen anlamış değiliz. Yazılı olduğu kadar, sözlü olarak da ‘Müslüman Türk kadını sözde güreş diye, çirkin oyunun içerisine çekmeyin!’ ikazlarımıza rağmen, bakıyoruz da güreşen kadın sayısı her geçen gün artmakta. O kadar uyarılarımıza rağmen halen ‘Kardeşim ben kadının güreşmesine karşıyım ve yasaklıyorum’ diyen, masaya yumruğunu vuran çıkmadı. Toplumun gençliğini, sözde spor adı altında ‘rezalet’ batağına sürükleyen eserinizle ‘rezil’ olunuz!” ifadelerini kullandı.

Burada, güreş sporunu erkeğe ait bir spormuş algısı yaratılarak kadına yakışmadığı, hatta kadın güreşçiler için ‘rezalet’ ve ‘çirkin’ gibi kelimeler kullanılmıştır.

İkinci örnek; İlahiyatçı İhsan Şenocak, 2020 Tokyo Olimpiyat Oyunları'nda Çin'i 3-0 mağlup ederek büyük başarı kazanan A Milli Kadın Voleybol Takımı'nı hedef aldı. Şenocak Twitter hesabından yaptığı paylaşımında, kadınlarının yerinin oyun alanları olmadığını savundu. Şenocak'ın paylaşımı şu şekilde;

“İslam’ın kızı! Sen oyun alanlarının değil, imanın, iffetin, ahlakın, hayanın, edebin sultanısın; sen 'burnunu göstermekten utanan' anaların evladısın. Ekranlara ve sakallı ağabeylerinin popüler kültürün kurbanlarına 'sultan' demesine aldanmayasın! ”

Bu örnekte yazar cinsiyetçi kalıpları din çerçevesinde sunmaktadır.

Üçüncü örnek; Posta Gazetesi haberi başlığı; “Onlar parkeleri yakıyor!”

“İşte en seksi voleybolcular. En popüler sporlar arasında yer alan voleybolun, bu kadar popüler olmasının en büyük sebeplerinden biri de hiç kuşku yok ki seksi sporcular. İşte hem başarılı hem de güzel voleybolculardan bazıları...”

Bu örnekte kadınların cinselliği ön plana çıkartılarak sporcu kimliği yok sayılmaktadır.

Dördüncü örnek; Trabzonspor-Gaziantep maçı sonrasında kadınlara yönelik, Hacıosmanoğlu'nun “Ben 49 yaşına kadar adam gibi yaşadım, kadın gibi yaşamadım. Ben Trabzonspor için kapalı cezada yatmaya razıyım, konuştuklarımın hepsinin suç olduğunu biliyorum. Ben kadın gibi 100 sene yaşayacak yerde adam gibi bir sene yaşarım ve sonucunda ölüm de varsa bir gün yaşarım ertesi gün ölürüm” şeklinde sözler sarf ettiği belirtilmiştir.

Medyaya bu şekilde yansıyan haber, cinsiyetçi söylemleri sebebiyle önemli bir yer tutmuştur. Açıklamada kadını aciz konuma koyan kalıp yargılara yer verilmiştir. Kadın olarak yaşamaktansa ölmeyi tercih ettiğini ifade eden spor yöneticisi, kadın olmanın aşağılayıcı bir durum olduğu mesajını vermektedir.

Beşinci örnek; Haber başlığı; “Her Genç Kızın Başına Gelebilecek Şeyler, Almanların Başına Geldi.” Almanya-Güney Kore maçını yorumlayan A Spor muhabiri, “Her genç kızın başına gelebilecekler, Alman Milli Takımının başına geldi” deyince ortalığı ayağa kaldırdı.

“Son şampiyon unvanının sahibi Almanya, 2018 Dünya Kupası E Grubu'ndaki son maçında Güney Kore'ye 2-0 mağlup oldu ve grubu son sırada bitirerek turnuvaya veda etti. Son şampiyon Almanya, Dünya Kupası tarihinde ilk kez grup aşamasını geçemedi. Mücadeleyi ve Alman basını yorumlayan A Spor muhabiri Rahmi Turan, canlı yayında skandal sözlere imza attı.” Turan, “Alman basınında yazanları anlatmaya kalkarsak, hiç kimseye söz hakkı kalmayacak. Bütün Almanya şokta. Her genç kızın başına gelebilecekler, Alman Milli Takımının da başına geldi” ifadelerini kullandı.

Bu örnekte ise, kullanılan ağır cinsiyetçi bir ifadenin spor medyasında nasıl yer bulduğu gözlemlenebiliyor. Taciz göndermesi yapıp konuyu alay edilebilecek bir unsur haline getirerek meşrulaştırmaya çalışılmıştır.

Altıncı örnek; “Kadınlar futboldan anlamaz doğru!” haber başlığında Ahmet Çakar'ın röportajına yer verilmiştir. Bazı sorular ve cevapları aşağıdaki gibidir;

Soru: Ümit Özat ‘Kadınlar futboldan anlamaz’ diyerek bir tartışma başlatmıştı. Katılır mısınız?

Cevap: Genel söylüyorum; kadın ortalaması mı erkek ortalaması mı? Hangisi uzundur? Erkekler. Hangisi ağırdır? Erkekler. Ama 1.95 boyunda kadın, 1.65 boyunda erkek de var. Kadınların ortalaması futboldan erkekler kadar anlamaz. Anlamamalı da.

Soru: Neden hocam?

Cevap: Her şey doğasına uygun olmalı. Ev, mutfak işlerinden erkekler kadınlar kadar anlamaz. Ama öyle bir dünya düşünün ki, erkekler daha fazla anlıyorsa dünyada bazı biyolojik şeyler değişmiş demektir. Ortalamadan bahsediyoruz. İstisnalar kaideyi bozmaz.

Soru: Siz de Ümit Özat gibi düşünüyorsunuz öyleyse?

Cevap: Aynen öyle hatta daha kötüsünü söylüyorum. Eğer bir kadın, futboldan en iyi anlayan erkekten daha iyi anlıyorsa ve bu onun profesyonel işi değilse o kadında arıza vardır! Bir kadın düşünün; sabah kalkıyor spor gazeteleri okuyor, puanları yazıp arşivine biriktiriyor, maça gidiyor. Akşam bütün spor programlarını izliyor. Deplasmanlara gidiyor. Bugün en hasta denilen erkek taraftardan daha hasta davranıyorsa onda mutlaka psikolojik bir arıza vardır. Travma vardır.

Röportajda Ahmet Çakar, kadınların ve erkeklerin anatomik yapısıyla ilgili olan bir bilgiyi cinsiyetçi bir duruma bağlamaya çalışmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı “Ev, mutfak işlerinden erkekler kadınlar kadar anlamaz” kalıp yargısını kullanarak bunun da tersi durumun ancak biyolojik bir değişiklik yani bozukluk olursa ortaya çıkacağını belirtmiştir. Devam eden cümlelerinde de “Eğer bir kadın, futboldan en iyi anlayan erkekten daha iyi anlıyorsa ve bu onun profesyonel işi değilse o kadında arıza vardır” söylemi, sonrasında “Mutlaka psikolojik bir arızası vardır” ve kadının “travma”sı vardır demesi, kadınların futboldan anlamasının veya ilgilenmesinin tek sebebini psikolojilerinin bozuk olması veya travmalarının olmasına bağlamıştır. Bu cinsiyetçi söylemlerini biyolojik ve psikolojik faktörlere dayatarak inanılır olmaya çalışmaktadır.

Yedinci örnek; “Kadın sporculara ‘münasip’ giysi krizi” başlıklı haberde, çifte dünya şampiyonu İngiliz para-atlet Olivia Breen, kendisine bir müsabakada "daha münasip" şortlar giymesinin söylenmesinin ardından çok kızgın olduğunu ve söyleyecek bir şey bulamadığını belirtti. 24 yaşındaki Breen, İngiltere Şampiyonası'nda, bir yetkilinin kendisine kıyafetlerinin "çok kısa ve açık" olduğunu söylediğini anlattı. Kısa mesafe koşucusu ve uzun atlamacı atlet, başkalarının başına gelmesini önlemek için yaşadıklarını kamuoyuna duyurmaya karar verdiğini söyledi. Breen "Beni çok öfkelendirdi ve çok yanılttı. Bizim ne giyip giyemeyeceğimiz hakkında yorum yapamazlar." dedi. Bayrak yarışında ve uzun atlamada dünya şampiyonlukları bulunan sporcu, kariyeri boyunca müsabakalarda hep aynı kıyafetleri giydiğini belirtti. Breen BBC'de yayımlana radyo programı Woman's Hour'a yaptığı açıklamada "Yüksek belli bikini altı gibi. Bunları dokuz yıldır giyiyorum. Hiç sorun yaşamadım ve giysilerimiz rahat olmalı. Yarışırken mümkün olduğunca hafif olmalısınız, ağır ve rahatsız hissetmemelisiniz." dedi. Londra 2012 Paralimpik oyunlarında da bronz madalya alan sporcu,

olayın Bedford kentindeki uzun atlama müsabakası sırasında yaşandığını belirtti. "Müsabaka bitmişti ve yetkililere yardımları ve destekleri için teşekkür ediyordum. Sonra biri gelip 'Konuşabilir miyiz' dedi ve ben de 'Tabii, sorun ne?' dedim. Bana 'Giysin çok açık olduğunu düşünüyorum. Yeni şortlar almayı düşünmelisin' dedi. Ne söyleyeceğimi bilemedim ve ilk olarak 'Şaka mı yapıyorsun' diye düşündüm." BBC Türkçe'nin aktardığına göre Breen erkek atletlerin benzer eleştirilere maruz kalmadığını ve olayı sosyal medyada paylaştıktan sonra, kadın atletlerin benzer deneyimler yaşadıklarını anlattıklarını belirtti.

Sporcunun dediği gibi erkeklerin bunun gibi olaylar yaşamaması ve kadınların medyada başarıları yerine giydikleriyle gündeme gelmesi, sosyal medya gibi platformlarda sözlü tacize maruz kalmaları ayrımcılıktan doğan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sekizinci örnek; "İşitan Gün istifa edecek mi? Galatasaray'da şimdi de tweet krizi" başlıklı haber içeriğinde; Galatasaray'da Burak Elmas yönetiminde sular durulmuyor, yönetimde başlayan istifa silsilesinin ardından bir de Fatih Terim'le yollar ayrılmıştı. Terim'in ardından teknik heyetin tamamı da kulüpten ayrılınca beklenmeyen büyük bir değişim yaşandı. Şimdi de İşitan Gün'ün 13 sene önce attığı bazı tweet'ler gündeme geldi. Gün'ün, bazı tweet'lerinde kadınları aşağılayan ifadeler kullandığı görüldü. Bomba etkisi yaratan bu tweet'lere, Eşref Hamamcıoğlu ve Metin Öztürk başta olmak üzere çok sayıda kişi tepki gösterdi. Tepkiler üzerine Başkan Elmas, "Kabul etmemiz mümkün değil. İşitan Gün gereken açıklamayı yapacaktır" diye tweet attı. Gün "Ortaya çıkartılan ve on yılı aşkın bir zaman evvel sosyal medyada kullanmış olduğum ifadelerden içtenlikle üzüntü duyuyorum. Bu ifadelerin neden bugün araştırılıp ortaya çıkartıldıklarını biliyorum ancak bu durum yapmış olduğumu mazur göstermez. Bugünden geriye baktığımda önemli bir hata olarak gördüğüm bu ifadeler için kamuoyundan özür dilerim." açıklamasında bulundu. Attığı tweetlerin bazıları; "Bankada çalışan kadınlar telefonda saatlerce dedikodu yapmaya mecbur mu? Ve bu şekilde orgazm olmayı nasıl başarıyorlar? , işlem uzadıkça bankada çalışan kadın yumuşuyor gibi geldi ben ise sertleşiyorum, uzmanların iki haftadır sakız ettiği ekonomimizdeki 'pozitif ayrışmadan' kasıt, bacakların ayrılması mıdır, Milliyet'te her gün mutlaka 'çıplak eğlenen öğrenci' veya 'çıplak protesto' 'haberi' olmak zorunda mı? Evet, zorunda." gibi.

2022 Ocak ayında çıkan bu haberle "Kabul etmemiz mümkün değil" diyen Burak Elmas'ın tepkisi sonucu Işitan Gün "Bu ifadelerin neden bugün araştırılıp ortaya çıkartıldıklarını biliyorum ancak bu durum yapmış olduğumu mazur göstermez" şeklinde açıklama yapmıştı. Bir şekilde kendini masum göstermeye çalışmış olsa da attığı tweetlerin, kadınlar açısından tedirgin edici ve cinsiyetçi olduğunu değiştirmiyor. "Dedikodu" sözünü kadınla özdeşleştirmesi ve bunu cinsellikle birleştirmesi veya bankada işini yapan bir kadının, işi gereği kibarlığını yine cinselliğe bağlamıştır. Diğer tweetlerinde de ekonomi ile ilgili bir konuda "bacak ayrımı" sözünü kullanması, Milliyet'te çıplaklıkla ilgili haberler olmasından memnun olması, aynı seksist bakış açısını vurgulamıştır

Dokuzuncu örnekte; "Spiker Melih Şendil'den cinsiyetçi yorum: 'Futbol ataerkildir, kadınlar olmamalı'" gazete haberinde Katarlı yayın kuruluşu beIN Sports kanalında 7 Ağustos 2020 Cuma gecesi oynanan Manchester City-Real Madrid Şampiyonlar Ligi karşılaşmasını Melih Şendil'in yorumları haber olmuştur. Maçla ilgili Melih Şendil, "Futbol o kadar ataerkil bir oyun ki mesela kadınlara voleybol oynamak çok yakışıyor ama benim şahsi düşüncem kadınlar futbolda olmamalı. Basketbol da bence erkek oyunu." "Ayrımcılık yapıyor gibi olmayalım, topa tutarlar ama önemli değil. Alıştıkız." "Ben başkan olsam asla pembe forma yaptırmam." Şendil daha sonra programdaki diğer yorumcu İlker Yağcıoğlu'na "Siz?" diye sorunca Yağcıoğlu da "Ben de yaptırmam" dedi.

Televizyon programında olan bu söylemlerden çıkarım olarak, sporların cinsiyetlere paylaştırıldığı son derece dar ve çağ dışı bir görüş dile getirilmiştir. Aslında "Ayrımcılık yapıyor gibi olmayalım..." cümlesinde, bilincimize bunun normal olduğu ve cinsiyetçi bir ifade olmadığı mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Sonrasında "Önemli değil, alıştıkız" cümlesinde bu tarz cinsiyetçi ifadelerin ne kadar sık kullanılıp, karşılıksız kaldığını göstermektedir. "Pembe forma yaptırmam" cümlesi alt metin olarak yine cinsiyetçiliğe çıkmaktadır. Çünkü doğduğumuz andan itibaren, adım adım bazı rollere sokularak yetiştiriliyoruz, eski kimliklerin renginde kadının pembe erkeğin mavi olması, bebeklere/çocuklara oyuncak seçerken kızlara oyuncak bebek, erkeklere araba alınması, meslek seçiminde; bu erkek/kadın işi söylemleriyle pek çok alanda karşılaşıyoruz. Bu sebeple erkek futbol takımında pembe forma olması, kalıplara sıkışmış kişilerce eleştiriliyor ve forma rengine göre kadını çağrıştırdığı için bazı

insanları rahatsız ediyor. Hâlbuki sporun, renklerin, oyuncakların, mesleklerin hiçbirinin cinsiyeti yoktur, herhangi bir cinsiyete atanamazlar.

Onuncu örnek: “Kadın istemezse tecavüze uğramaz” başlıklı haber içeriği; eski hakem Ahmet Çakar’ın Beyaz TV ekranlarında yayınlanan “Derin Futbol” adlı programda “Bir erkek bir kadına kolay kolay tecavüz edemez” sözlerine tepki yağdı. Göktuğ Sevinçli’nin moderatörlüğünü, Ahmet Çakar ve Rasim Ozan Kütahyalı’nın yorumculuğunu yaptığı, Ömer Çavuşoğlu’nun ise konuk olarak katıldığı programda yaşanan tecavüz tartışması tepkilere neden oldu. Çakar’ın sözleri şöyle: “5 ay önce IMF Başkanı (Dominique Strauss-Kahn) bir otelde çalışan kızı, bir de böyle siyahi, çirkin de bir kız elle taciz etti denildi. Ama kız ölmemiş, bir tarafı kırılmamış. Bir erkek bir kadına kolay kolay tecavüz edemez. Bunu ben söylemiyorum, adli tıp kitaplarında var. Bir kadın istemezse bir erkeğin tecavüzüne uğramaz. Kadında hasar yok. Kadının ağzında burnunda hiçbir şey yok. İlle de ağzı burnu dağılması gerekmiyor. Tecavüzdten yana değilim. Tecavüz eden şerefsizdir, onu da söyleyeyim.”

Bir televizyon programında gerçekleşen bu olayda ilk olarak Ahmet Çakar “Bir otelde çalışan kızı, bir de böyle siyahi, çirkin de bir kız” cümlesinde hem cinsiyetçi hem de ırkçı ifadeler kullanmıştır, cümledeki “Bir de” sözü de kattığı anlamla tacize uğrayan kadını aşağılamaktadır. Sonrasında “Ölmemiş, bir tarafı kırılmamış” gibi söylemleri tecavüzün sadece karşı tarafta görülebilen fiziksel bir hasarla gerçekleşebileceği düşüncesini aşlamaktadır.

“Kolay kolay tecavüz edemez” sözünde de ettiyse illa karşı tarafında desteği vardır mesajı vermektedir. “Adli tıp kitaplarında var” savunması bunun geçerli bir bilgi olduğunu söyleyerek, tacizi meşrulaştırmaya çalışmaktadır. En sondaki “Tecavüzdten yana değilim, tecavüz eden şerefsizdir, onu da söyleyeyim” ifadeleri diğer sözlerini hafifletmek için söylenerek kullandığı bütün cümlelerle çelişmektedir.

TARTIŞMA

Toplumsal cinsiyet terimi altında kadınlara biçilen roller, ayrımcı düşünce ve cinsiyetçi ifadeler temel hazırlamaktadır. Medya toplumu, toplum da medyayı etkilediği için kitle iletişim araçlarında kullanılan ifadeler toplumun iletişim biçimini şekillendirmektedir. Kadının güçsüz ve zayıf lanse edilmesi, erkeklerin ise güç, kuvvet gibi sözcüklerle bağdaştırılması veya

erkeklerin, elde ettiği başarılarla, kadınların ise fiziksel özellikleriyle ön plana çıkarılması spor medyasında da sıklıkla görülmektedir.

Örneklere olduğu gibi, kadınlara güreş sporunun yakışmadığı veya kadınlar futboldan anlamaz söylemleri, bu tip kalıp yargılar sonucu doğmaktadır. “Sen oyun alanlarının değil...” cümlesinde de yine kadınların kalıp yargıların dışına çıkması engellenmeye çalışılmakta ve toplumsal cinsiyet anlayışına göre “Kadının yeri evidir” rolü kadınların üstüne yapıştırılmaya çalışılmaktadır. Ahmet Çakar’ın futboldan anlayan veya ilgilenen kadınları, “arızalı” görmesi, aynı şekilde ev işlerinde kadınların daha iyi olması gerektiği düşüncesi de toplumsal cinsiyet rollerinden gelmektedir. Ahmet Çakar bu söylemlerini “tıp” veya “biyolojik” konularla doğrulamaya çalışsa da bir geçerliliği olmadığı anlaşılmaktadır. Sadece bir renge göre bile kadın erkek ayrımı yapıлып, tek tek sporları “Bu kadınlara yakışır, bu yakışmaz” şeklinde sıralanabilmektedir. Bu şekilde medyada yer bulan haberler ve kişiler sayesinde de bu düşünceler yayılarak benimsenmeye devam ediyor.

“En popüler sporlar arasında yer alan voleybolun, bu kadar popüler olmasının en büyük sebeplerinden biri de hiç kuşku yok ki seksi sporcular” söyleminde kadınların fiziksel olarak ön plana çıkartılması sebebi, onları sadece bir et parçası veya cinsel obje olarak tanıtmaya amaçlıdır. Kadınların sadece güzel, seksi gibi fiziki özelliklerle bilinmesi istenmektedir. Başka bir haberde de başarılı atlet Olivia Breen’in, spor kıyafetine dışardan bir insanın müdahale etme hakkını veren de yine bu düşüncedir. Her yerde bu tarz cinsiyetçiliğe maruz kalınırken, bazı kurumların sorumluluk alıp eşitlikçi yapıyı oluşturmak için katkıda bulunması gerekir. Çünkü spor medyasında da geniş yer tutan paydaşlardan biri de kulüplerdir ve onlar da medyanın etkileme gücünden yararlanırlar. Kulüplerde, yetkili kişilere bakıldığında, Işıtan Gün örneğindeki 2022’nin Ocak ayında gündeme gelen olayda, 2022’nin Nisan ayında bu kişinin hala Galatasaray Spor Kulübünde herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan görevini sürdürdüğünü görüyoruz. Aynı şekilde Trabzonspor örneğindeki İbrahim Haciosmanoğlu’nun “Ben kadın gibi 100 sene yaşayacak yerde adam gibi bir sene yaşarım ve sonucunda ölüm de varsa bir gün yaşarım ertesi gün ölürüm” ifadesi 100 sene önce bile kabul edilemez bir ifadedir. Bu kişilerin ifadelerinin, spor medyasında ses getirmesine rağmen, cezai bir yaptırım olmaması da toplumun, örneklerdeki gibi cinsiyetçi söylemlere alışık olmasındandır.

Herhangi bir olay veya durumun içeriğinde kadın olunca aşağılanması, zayıf görülmesi veya cinsel objeye dönüştürülmesi gibi cinsiyetçi davranışların, artık farkına varılıp tepki verilmesi gerekmektedir. Bunun önüne geçilmediği sürece, cinsiyetçi davranışlar artarak devam edecektir, tecavüz gibi ağır bir konuyu bile şakaya çevirme hakkı bulunacaktır. “Her kızın başına gelebilecek” şekilde bir ifadenin yaygınlaşması ya da tacize uğrayan bir kadın için “siyahı, çirkin, ama kız ölmemiş, bir tarafı kırılmamış, bir kadın istemezse bir erkeğin tecavüzüne uğramaz” gibi kadını suçlayan ifadeler ve tecavüzün belli şartlar sağlaması lazımmış yoksa sayılmamış algısı yerini koruyacaktır.

Bu durumda yapılması gereken bazı aksiyonlar bulunmaktadır; medyada ve sporda eşit bir alan sağlanması için öncelikle içten bir müdahale yapılmalıdır. Çalışanların (editör, sunucu, antrenör vb.) spor medyasında varlığını sürdüren, cinsiyetçi, önyargılı kültürün ve cinsiyetçi dilin önüne geçmeleri gerekir. Bu da eşitlikçi haber ve spor anlayışını benimseyerek, çalışan alımlarında eşitlik gözeterek, sosyal medyada farkındalık yaratarak, bilgilendirici içerikler hazırlayarak, sosyal sorumluluk projeleri yürüterek yapılabilir. Ayrıca bu konulara daha çok yer verilerek, cinsiyetçiliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili akademik çalışmaların sayısının artırılması gereklidir.

KAYNAKLAR

- A.G. (2021). Kadın güreşini otele taşıyan zihniyet!.. <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/ahmet-gulumseyen/kadin-guresini-otele-tasiyanzihniyet-35031.html> Erişim Tarihi: 17.03.2022.
- Akca, E. Ş., & Şakar, S. B. Basketbol Reklamları Üzerinden Spor Medyasında Cinsiyetçi Söylem ve Hegemonik Erkeklik Temsili. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD).
- Altan, B. K., Sökmez, B., & Pehlivan, A. Spor Medyası Hakkındaki Görüşlerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması. Eurasian Research in Sport Science.
- Arslan, B., & Canan, K. O. C. A. (2006). Kadın Sporcuların Yer Aldığı Günlük Gazete Haberlerinin Sunum Biçimine Dair Bir İnceleme. Spor Bilimleri Dergisi.
- Ayan, S. (2014). Cinsiyetçilik: Çelişik duygulu cinsiyetçilik. Cumhuriyet Medical Journal.

- B.H. (2012). Kadınlar futboldan anlamaz doğru! <https://www.haber3.com/medya/kadinlar-futboldan-anlamaz-dogru-haberi-4798621> Erişim Tarihi: 29.03.2022
- B.K. (2011). 'Kadın istemezse tecavüze uğramaz', <https://www.milliyet.com.tr/gundem/kadin-istemezse-tecavuze-ugramaz-1469954> Erişim Tarihi: 29.03.2022
- B.K. (2022). Twitter'da Gündem Oldu: Işıtan Gün Kimdir? Kaç Yaşında ve Nereli? Işıtan Gün Neden Gündemde? <https://onedio.com/haber/twitter-da-gundem-oldu-isitan-gunkimdir-kac-yasinda-ve-nereli-isitan-gun-neden-gundemde-1035263> Erişim Tarihi: 29.03.2022
- BBC NEWS, (2020). Spiker Melih Şendil'den cinsiyetçi yorum: 'Futbol ataerkildir, kadınlar olmamalı'. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53706015> Erişim Tarihi: 29.03.2022
- Büyükaşar, M. (2016). Türk spor basınında cinsiyet ayrımcılığı: fotomaç ve fanatik gazeteleri örneği. İnsan ve İnsan.
- Cumhuriyet, (2021). Türkiye Milli Kadın Voleybol Takımı'nın başarısı İhsan Şenocak'ı rahatsız etti.<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye-milli-kadin-voleybol-takimininbasarisi-ihsan-senocaki-rahatsiz-etti-1855165> Erişim Tarihi: 17.03.2022
- Dindar, İ. (2019). Spor ve medya ilişkisinin spor bilimleri öğrencileri üzerindeki etkileri (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Fatma, A. V. C. I., & Güdekli, İ. A. (2018). Toplumsal cinsiyet ve medya ilişkisi: Yazılı basında kadına şiddet ve kadın cinayetleri haberleri üzerine bir analiz. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD).
- Haberler.com, (2018). Canlı Yayında Skandal Sözler: Her Genç Kızın Başına Gelebilecek Şeyler, Almanların Başına Geldi. <https://www.haberler.com/a-spor-muhabirindenskandal-sozler-her-genc-10996239-haberi/> Erişim Tarihi: 17.03.2022
- N.S. (2019). Medya Okuryazarlığı., http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/medya_okuryazarligi_u137.pdf, 486-43 Erişim Tarihi: 17.03.2022
- Nilüfer Timisi, Medyada Cinsiyetçilik (Ankara: KSSGM Yayınları, 1997). NTV, (2016). İbrahim Hacıosmanoğlu'na "Kadın gibi..." sözleri için beraat.

- <https://www.ntv.com.tr/turkiye/ibrahim-haciosmanogluna-kadin-gibi-sozleri-icinberaat,ymkAQ3L2IU--ci3wnf40Hw> Erişim Tarihi: 17.03.2022
- Nuray Alagözlü, Dil ve Cins: Türkçe Atasözlerinde ve Deyimlerde Kadın Üzerine Eğretilmeler ve Toplum Bilişsel Yapı, *International Journal of Central Asian Studies* 13 (2009).
- Oda tv, (2021). Kadın sporculara “münasip” giysi krizi. <https://odatv4.com/spor/kadinsporculara-munasip-giysi-krizi-20072146-217727> Erişim Tarihi: 29.03.2022
- Özsoy, S. (2008). Türk Spor Medyasında Kadın. *Spor Bilimleri Dergisi*. Posta Gazetesi, (2017). Onlar parkeleri yakıyor! İşte en seksi voleybolcular. <https://www.posta.com.tr/onlar-parkeleri-yakiyor-iste-en-seksi-voleybolcular-haber-fotograf1285299-1> Erişim Tarihi: 17.03.2022
- Posta Gazetesi, (2022). Işitan Gün istifa edecek mi? Galatasaray'da şimdi de tweet krizi. <https://www.posta.com.tr/spor/futbol/galeri-iskan-gun-istifa-edecek-mi-galatasarayda-simdide-tweet-krizi-2424978/6> Erişim Tarihi: 29.03.2022
- Uğurlu, F. M. (2018). Sporda Cinsiyet Ayrımı. Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Üner, S. (2008). Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede temel eğitim seti. TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, UNFPA, Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, Ankara: Dumat Ofset.
- Yılmaz, A. B. (2019). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı-Türk Atasözleri ve Deyimlerinin “Cinsiyetçi” Roller Üzerinde Etkileri. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*.